

Le Projet de Dorplein

Historische wandeling van 'de hej' naar 'het berenveld'

Le Projet de Dorplein

Dorplein is anno 1892 gesticht. Deze bijzondere fabrieksnederzetting is uitgegroeid tot een dorp met grote cultuurhistorische waarde en een prachtige natuur, uniek in Nederland met tientallen Rijksmonumenten.

De blokken zink uit Dorplein waren duidelijk herkenbaar.

TEKEN DES TIJDS:

Dorplein is een fabrieksdorp dat aan het einde van de negentiende eeuw ontstaan is door het scheppen van een planmatig tot stand gebrachte gemeenschap op initiatief van de onderneming. In Nederland zijn destijds verschillende van deze fabrieksdorpen verzeen, maar Dorplein is, ondanks de veranderingen die in meer dan 100 jaar hebben plaatsgevonden, in belangrijke mate authentiek gebleven. Daar komt bij haar unieke situering door de omliggende natuur van vennen, heide, zandverstuivingen, bossen en natte gronden, alsmede de aansluiting op het Limburgse en Belgische landschap.

Vanuit een kale heide ontstond een bloeiende gemeenschap.

DE HISTORIE VAN DE FABRIEK:

In het voorjaar van 1892 willen enkele Belgische industriëlen uit de buurt van Luik een zinkfabriek oprichten in de gemeente Budel (thans Cranendonck). Zij, Lucien en Emile Dor (vandaar Dorplein) en François Sepulchre kochten 628 ha 'woeste' grond met veel heide en water. Later is dat terrein uitgebreid tot ruim 900 ha. De plek had veel voordelen. De zinkproductie ging (in die tijd) met veel rook gepaard en men had daarom een groot 'uitwaai gebied' nodig. De spoorweg IJzeren Rijn en de Zuid-Willemsvaart lagen er al. Die waren hard nodig voor de aanvoer van kolen om de ovens te stoken waarin het erts gesmolten werd, voor de aanvoer van het erts zelf en voor de afvoer van de afgewerkte producten. Het Ringselven zorgde voor koelwater. Deze fabriek ging "Société Anonyme des Zincs de la Campine" heten. In het Nederlands: Kempensche Zink Maatschappij.

VAN PLACE DOR NAAR DORPLEIN:

Al snel kwamen er ook plannen op tafel voor het bouwen van een arbeidersdorp bij de fabriek: 'Le Projet de Dorplein'. Het dorp - aanvankelijk 'Nieuwdorp' genoemd - heette vanaf 1893 'Place Dor' naar de gebroeders Dor en kreeg op 5 september 1893 van gemeentewege de naam: 'Dorplein'. De mensen in de omgeving spraken over 'de Hej' (de heide). Pas in 1963 zijn de slagbomen verdwenen, die tot die tijd moesten tonen dat het hier om privé eigendom ging.

COULEUR LOCALE:

Tot in de jaren 50 was Frans ook de voertaal onder de notabelen en op directieniveau. In de typische Waalse bouwstijl is de franse invloed terug te vinden, ondermeer door tal van Art Nouveau stijlelementen welke rond de eeuwwisseling zeer populair waren. Meer dan honderd jaar zinkindustrie en een nauwe betrokkenheid met de gemeenschap hebben hun stempel op het dorp gedrukt. Een ander overblijfsel uit die tijd is de doorlopende huisnummering in het historische gedeelte van Dorplein, de enige plek in Nederland waar dat voorkomt. Volgens Monumentenzorg is een fabrieksdorp als Dorplein zeldzaam en in Nederland uniek. Dorplein telt dan ook zeer veel Rijksmonumenten.

Dit bord staat er niet voor niets, Dorplein is een groen dorp dat midden tussen natuurgebieden ligt.

Kaal Dorplein met eerste woningen; rond 1900.

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

STARTPUNT

Wandelroutes 3 en 7 km (gecombineerd ca. 10 km)

De wandelroute start in principe bij gemeenschapscentrum 'De Schakel' in Budel-Dorplein. Dit gemeenschapscentrum vindt u op de Barbaraweg 1, Hoek Stationsstraat. Navigatiesysteem: 6024 AR Budel-Dorplein. Makkelijk te bereiken via de A2, afslag Budel, gelegen tussen Eindhoven en Weert. Steeds rechtdoor rijden en de borden Budel-Dorplein volgen: u ziet na ca. 5 km links de zinkfabriek. Op de T-kruising rechtsafslaan en na ca. 500 meter vindt u De Schakel aan uw linkerhand.

De wandeling is met routepaaltjes aangegeven. Er zijn twee afzonderlijk te lopen wandelingen van ca. 3,5 km en 7 km. Deze zijn ook te combineren tot één wandeling van ca. 10 km. Een route kan in beide richtingen gelopen worden. De cijfers op de routepaaltjes verwijzen naar de informatieve tekst in deze folder. De route is niet overal geschikt voor rolstoelgebruikers of kinderwagens. Er is een busverbinding (stopt vlak bij De Schakel) en Dorplein heeft aansluiting op diverse fietsroutes in Brabant, Limburg en België.

De wandelroute is door Buurtbeheer Dorplein Uniek ontwikkeld met medewerking van heemkundekring De Baronie van Cranendonck, SRE, Zinkfabriek Budel-Dorplein en de diverse grondeigenaren. De route zal ter zijner tijd opgenomen worden in het wandelroutenetwerk van het SRE.

Bronnen bij het totstandkomen van deze uitgave:

- AA-kroniek
- 100 jaar zinkproductie in Nederland door Drs. Wim Blom
- jaarboek Monumentenzorg 1994:

'Budel-Dorplein, het fabrieksdorp en de zinkfabriek' door Esther Wessel.

Regels:

Het volgen van de wandelroute(s) geschiedt geheel voor eigen risico van de wandelaar welke zowel op verharde als onverharde wegen zelf voorzichtigheid dient te betrachten en situaties dient in te schatten. Afwijken van de aangegeven route in natuurgebieden wordt afgeraden. Niet buiten de paden lopen. Honden aan de lijn! Kinderen onder toezicht houden. Stoor geen wild. Beschadig geen bomen en planten. Pluk niets. Eet geen bessen, paddestoelen of andere zaken uit de natuur, deze kunnen giftig zijn. Rook niet en maak geen vuur. Laat geen afval achter! Verkeersregels zijn van toepassing. Crossen met fietsen, scooters, motoren, quads en auto's is niet toegestaan en voertuigen mogen niet in de natuurgebieden rijden. Geluids-overlast is niet toegestaan. PPV van toepassing. De kaart kan afwijken van de feitelijke situatie. Aan de inhoud van deze folder kunnen geen rechten worden ontleend. © Samenstelling: Buurtbeheer Dorplein Uniek 2007. © Design en kaart: Sciense 2007. Overname en vermenigvuldiging van de kaart en de inhoud van deze folder op welke wijze dan ook voor welk doel dan ook is zonder schriftelijke toestemming van Buurtbeheer Dorplein Uniek (info@dorpleinuniek.nl) en van Sciense (Fax: 0495518834) verboden. 8-07

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

DE WANDELROUTES

Bij het gemmenschapscentrum De Schakel is een routebord geplaatst.
Een losse folderis - voorzover de voorraad strekt - tijdens
openingsuren te verkrijgen bij het Gemeentehuis van Cranendonck
en Gemeenschapshuis De Schakel.

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

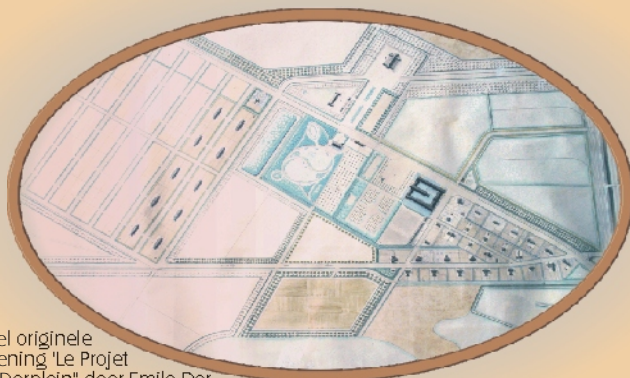
Over de wandeling:

1. HOORTWEG

Deze weg loopt van 'De Schakel' door het waterrijke natuurgebied De Hoort naar de Zuid-Willemsvaart. Vroeger, sinds 1826, konden van Budel-Schoot en Budel via de Hoortweg naar het kanaal om 3 x per week de boot te nemen naar 's Hertogenbosch of Maastricht. Na ca. 500 meter wandelen bevindt zich aan de rechterkant een grote nieuwe waterplas die door de Dorpleiners 'Côte de Dor' genoemd wordt. Deze plas is ontstaan door zandwinning voor civiele werken bij de zinkfabriek.

De "Cote Dor" nabij de Hoortweg.

Deel originele tekening 'Le Projet de Dorplein' door Emile Dor (met dank aan de Zinkfabriek in Dorplein)

2. LE PROJET DE DORPLEIN

Emile Dor zelf tekende 'Le Projet de Dorplein', het plan voor de bouw van fabriek en dorp. De gebouwen hebben veelal een Waalse uitstraling. Net als de fabriek en de huizen werd ook het openbaar groen ingepland en betaald door de zinkfabriek. Voor elk gezin een eigen huis op een ruim perceel, met stromend water en elektriciteit van de fabriek. Dorplein moest een 'commune' worden, een gemeenschap, die met elkaar het levende werkkapitaal van de fabriek vormde. Voor u ziet u drie straten met rug-aan-rug gebouwde vier-onder-één-kap-woningen. Het zijn tien blokken van elk 4 woningen. Zogenaamde 'Carré Mulhousien'-woningen (split-level). Het oorspronkelijke plan bood ruimte om elf van zulke straten te bouwen, het is er bij 3 gebleven.

Woningen in 'Le Projet de Dorplein'; toen was Dorplein een vlakte waar met tot Hamont en Budel kon kijken.

Woningen volgens het 'Carré Mulhousien'-principe, rug aan rug en zij aan zij.

3. RECTOR VAN NESTESTRAAT

Genoemd naar Aimé van Neste. Hij was de eerste rector van het in 1898 opgerichte rectoraat 'St. Joseph'. Hij overleed in 1908 en werd begraven te Budel, omdat Dorplein toen nog geen eigen kerkhof had. In 1908 doorbrak men het patroon van de 'Carré Mulhousien'-straten met een dwarsstraat. Hier bouwde men tien tegen overelkaar liggende twee-onder-één-kap-woningen. De huisnummers 185 en 186 zijn sinds 3 augustus 2001 een rijksmonument.

Twee-onder-één-kap woningen van 100 jaar geleden.

4. SEPULCHRESTRAAT

Genoemd naar François Sepulchre welke samen met de gebroeders Dor mede-oprichter van de zinkfabriek was als één der belangrijkste geldschietters. Aan het begin van deze straat staan qua bouwstijl 'afwijkende' huisjes. Hier werd in WO1 een barakkenkamp gebouwd (door Dorpleiners 'Het Kamp' genoemd) voor militaire vluchtelingen uit België. Het meest nieuwe stuk werd later verbouwd tot kleine woningen. Aan de overkant van de Hoofdstraat aan uw linkerhand ziet u een Mariakapelletje uit 1957. Dit staat op de gemeentelijke monumentenlijst.

Mariakapel,

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

Het oude deel van Dorplein is in volgorde van bouwen genummerd.

5. LIEDEKERKESTRAAT

Genoemd naar de graaf De Liedekerke, een grootindustrieel uit België en actionnaire (geldschietster) van de Kempensche Zink Maatschappij.

Let in deze straat eens op de huisnummering. In het oorspronkelijke deel van Dorplein zijn alle huizen doorlopend naar moment van bouwen genummerd. Later zijn de straten pas benoemd, maar de doorlopende huisnummers zijn gehandhaafd. Samen met de Sepulchrestraat en de St. Josephstraat maakt deze straat deel uit van het eerste oorspronkelijke stratenplan.

6. DIRECTIEVILLA'S

Aan de rechterhand ziet u villa 'Het Korenveld'. Dit huis is gebouwd in 1938 voor Frans Dor, zoon van Lucien. Het is destijds ontworpen door zijn zus. In de tuin aan de waterkant zijn na de oorlog 4 bomen geplant als aandenken aan het gruwelijk vermoorden van 4 verzetsmensen op die plek op 5-9-1944. In 2002 zijn alvast 4 nieuwe bomen aangeplant om de verzwakte bomen te vervangen... 'opdat wij niet vergeten!'. Iets verderop aan de rechterkant ziet u de villa 'De Warande' (rijksmonument). Dit huis werd gebouwd voor directeur André Dor, zoon van Lucien, in 1926. Het heeft nog de oorspronkelijke prachtige Franse tuin.

De Warande.

7. LA PRISON

De gevangenis uit 1905.

De zinkfabriek zorgde vroeger voor alles, dus ook voor de veiligheid.

Er was een 'Gard' (veldwachter) en een echte gevangenis.

Het prisonneke dat bestaat uit 2 cellen staat sinds 1987 op de monumentenlijst en sinds 2001 is het een Rijksmonument.

Het is in particuliere handen.

De straatnamen Theo Stevenslaan en Gebr. Looijmanslaan verwijzen naar Dorpleinse verzetsmensen die op 5-9-1944 vermoord zijn.

't Prisonneke

8. RINGSELVEN

Voor de komst van 'De Zink' vormden de verschillende vennen die hier liggen een groot ven in de vorm van een ovale ring. Vandaar de naam Ringselven. In Dorplein spreekt men van de eerste Peel, tweede Peel, de Zwempeel en de Vispeel om de namen van de verschillende vennen aan te duiden. Rond 1900 werden hier veel schapen uit de omgeving gewassen voordat ze werden geschoren. Nu is het een waardevol natuurgebied waar zeldzame planten en dieren voorkomen.

Ringselven.

9. DE ZINKFABRIEK

Wordt in Dorplein "De Zink" genoemd.

In enkele van de kantoorgebouwen is nog duidelijk de

Waalse fabrieksstijl te herkennen en ook delen van de

oorspronkelijke inrichting van de kantoren zijn bewaard gebleven.

1892: Oprichting der Société Anonyme des Zincs de la Campine (Kempensche Zinkmaatschappij).

1893: Eerste zink geproduceerd (150 medewerkers).

1895: eerste 40 arbeiderswoningen gereed.

1896: aanleg haven aan kanaal.

1907: de meeste woningen in 'oud' Dorplein zijn gebouwd (ca. 80). Huurprijs: 0,50 - 0,75 gulden per week!

1945: ca. 300 gezinnen in Dorplein. 1972: oprichting Budelco.

1973: start zink-elektrolyse,

stopzetting en sloop van de thermische zinkfabriek

2000: overschakeling naar een proces waarbij nagenoeg geen afval ontstaat door inzet van schoon erts uit de Century mijn in Australië.

Zinkfabriek.

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

10. EERSTE BOERDERIJ

Rond 1917 werd achter de 'Cantine' een boerderij gebouwd. In Dorplein 'de Stal' genoemd. Er was toen al een tuin voor de zusters aangelegd, een publieke tuin, een boomgaard, een fruittuin en een directietuin. De beheerder/tuinman woonde bij de boerderij. In de jaren 50 is men met het boerenbedrijf gestopt en zijn er in het voorste deel woningen gemaakt. In het achterste deel zijn diverse verenigingen gehuisvest. De tuinmuren zijn nog zo goed als intact.

"De Stal"

11. HÔTEL ST. JOSEPH

Wordt in Dorplein 'De Cantine' genoemd. Gebouwd van 1896-1898. Let speciaal op de dakpannen.

Het was oorspronkelijk een groot gezellenhuis met café-restaurant, pension, winkel, wasserij, bakkerij, ontspanningszaal (voor wel 600 personen met een tot in wijde omtrek geroemde akoestiek), ziekenzaal, logiesruimte, klooster, school en kapel.

Het beheer werd toevertrouwd aan de zusters van de H. Carolus Borromeus uit Nancy (tot 1932).

Daarna kwamen de zusters van de Dochters der Liefde van de H. Vincentius à Paulo. Zij droegen de zogenaamde 'vliegkappen'.

In 1987 hebben de zusters afscheid genomen van Dorplein.

Na 1988 heeft 'De Cantine' een aantal jaren dienst gedaan als asielzoekerscentrum, toen heette het de 'Kempensche Veste'.

Het kantineplein heette vroeger 'Place de Dorplein' of 'Groote Plaats'.

Detail dak van De Cantine.

12. HOOFDSTRAAT

De hoofdverbindingsweg sinds de aanleg van de zinkfabriek.

De Hoofdstraat oogt heel breed voor een dorpsweg.

Waar nu het fietspad ligt, lag tot 1951 de smalspoorlijn die van het station Budel-Schoot naar de zinkfabriek liep.

Aan deze Hoofdstraat staan maar liefst zeven rijksmonumenten: de huisnummers 26, 65, 76, 77, 78, 79/80 en 104.

13. DE WITTE VILLA

Dit rijksmonument wordt in Dorplein 'De Witte Villa' genoemd.

Het is in 1898 gebouwd voor een van de directeurs van de zinkfabriek, Ir. Emile Dor, met een landschapstuin in Engelse stijl en een prachtig sierhek.

Emile Dor ontwierp ook 'Le Projet de Dorplein'.

In 1911 werd hij directeur van de zinkfabriek in Rotem.

Hij bleef hier wonen tot de 2de Wereldoorlog.

Daarna is de villa voor meerdere doeleinden in gebruik geweest.

Links van de Witte Villa ligt het koetshuis met de dienstwoning.

De Witte Villa anno 2007.

14. ST. JOSEPHKERK

De missen werden achtereenvolgens opgedragen in de gangen van de fabriek (1893), een noodkapel in de retortenfabriek (1896), de fabriekskapel (1906) en in de kapel van 'de Kantine' (1897). Al in 1912 werd het grondwerk voor de grote kerk verricht op de plaats waar nu het erekerkhof is, vandaar de bijnaam 'kerkkuil'. Op die plek zou oorspronkelijk een mandenmakerij worden gebouwd. Door allerlei omstandigheden o.a. WO1 en WO2 werd de St. Josephkerk pas tussen 1951 en 1952 gebouwd. De twee torens met de klokken verwijzen naar de gebroeders Emile en Lucien Dor. Tot 1963 was Dorplein geen echte parochie, maar een rectoraat. Dorplein was in 1964 de eerste parochie in Nederland waar een gezinsbijdrage werd ingevoerd.

Hôtel St. Joseph: De Cantine.

Typerende gevelversiering voor bouwstijl rond 1900.

St. Josephkerk.

Wandelroute 'Le Projel de Dorplein'

15. EREGRAVEN

Op 5 september 1944 (dolle dinsdag) namen verzetsmensen vanaf de grens terugkerende NSB-ers gevangen. Sommigen van hen konden vluchten en vertelden het gebeurde aan de SS-ers. Deze SS-ers zaten in een trein die kort daarvoor door het toedoen van de ondergrondse was ontspoord. Vier verzetsmensen waren ondertussen met de gevangen genomen NSB-ers gevlucht naar het riet in het Ringselven achter het huis van Frans Dor. De SS-ers konden in 'de Cantine' niemand vinden. Ze gingen weg, maar vermoedelijk door verraad kwamen ze terug en omsingelden de tuin van Frans Dor. Ze vonden de vier verzetsstrijders en deze werden ter plekke vermoord. De gebroeders Looijmans zaten ergens anders in het ven verstopt. Toen zij dachten dat de kust veilig was kwamen ze te voorschijn. Helaas werden ze gesnapt door de achtergebleven SS-ers. De volgende morgen ontdekte men hun verminkte lichamen bij de plek van de ontspoorde trein. Na de oorlog is voor deze zes jongens de erebegraafplaats in gebruik genomen. De vijver stelt het Ringselven voor en deze is in 2006 gerestaureerd en weer in oude glorie hersteld.

Eregraven en monument voor de verzetsstrijders.

16. KERKHOF

Ingezegend in 1917. Tot die tijd werden de mensen in Budel begraven. Op dit kerkhof vallen de vele grafzerken met Franstalige opschriften op. Er liggen hier ook vier geallieerde soldaten begraven. Ieder jaar wordt tijdens dodenherdenking ook bij deze graven stilgestaan.

Ook het kerkhof weerspiegelt de historie van Dorplein.

17. BOSZICHT

De tweede boerderij en tevens houtvesterij (1918) die voorzag in het levensonderhoud van het personeel van de zinkfabriek en voor de bewoners van 'de Cantine'. Later is de boerderij met stallen verbouwd tot acht woningen.

Boerderij/Houtvesterij Boszicht.

18. BERENVELD

Nu een boscomplex met mooie lanen. In de jaren 20 van de vorige eeuw waren het fruitvelden met 10 hectare zwarte bessen (bessen = beren, vandaar de naam), 0,5 hectare frambozen, 15 kersenbomen en 5 kippenhokken met 250 kippen. Lucien Dor liet deze velden aanleggen voor zijn zoon Felix. Het gebied was ontgonnen door Belgische militaire vluchtelingen die in het 'Kamp' in Dorplein waren ondergebracht gedurende WO1. Hier en daar kun je nog een bessenstruik vinden.

Het Berenveld is nu een fraai stuk natuur om door te wandelen.

19. 't ROETJE

Naam van de voormalige smalspoorverbinding tussen station Budel-Schoot en de zinkfabriek. Deze straat ligt op een gedeelte van het tracé. Het smalspoor werd vooral gebruikt voor het vervoer van kolen en personeel. In 1917 is er een normaalspoor aansluiting gekomen. In 1951 waren de smalsporen al vrijwel geheel opgebroken.

Smalspoor. Vroeger liep er van Budel naar de Zink een smalspoor via de Hoofdstraat en 't Roetje.

20. DE SCHAKEL

Dorplein werd sinds eind jaren '40 uitgebreid met een nieuw gedeelte. Gemeenschapshuis De Schakel ligt precies tussen het historische Dorplein en het 'nieuwe' Dorplein. De Schakel is tevens is het 't begin en einde van de twee wandelroutes.

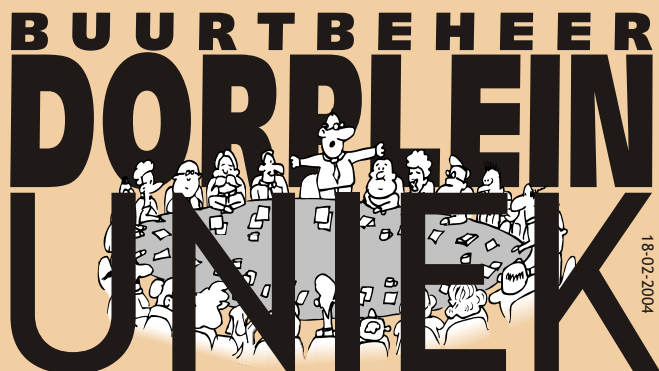
Dorplein's gemeenschapscentrum 'De Schakel', starte en eindpunt van de wandeling.

Wandelroute 'Le Projet de Dorplein'

WANDELROUTE IS ONTWIKKELD DOOR:

WWW.DORPLEINUNIEK.NL

SPONSORS:

(De Zinkfabriek te Budel Dorplein)

debu**d**else
totaal anders

De Budelse is een moderne, full-service grafisch dienst-verlener, die uw belangen voorop stelt. Het productenpakket is breed; organisatorisch drukwerk, printing on demand, manuals, reclamdrukwerk, mailpacks, fulfilment en kartonnage. Alles zowel in offset als digitaal, in fullcolor en zwart/wit. Onze diensten beslaan het gehele proces van ontwerp tot voorraadbeheer en logistiek. Uitgangspunten zijn snelheid, flexibiliteit, kwaliteit en betrouwbaarheid.

www.debudelse.nl - voor meer info telefoon 0495 498000

Gea Stibbe

Advocaat & Juridische Advisering

www.geastibbe.com

WWW.CONFLICTSOLUTION.EU

